

2.3 Benzino akcizai ES

Vyrauja paplitusi nuomonė, kad Europos Sąjungos atžvilgiu Lietuvoje vykdomas dirbtinis energijos branginimas, kuriuo tariamai siekiama didinti energijos vartojimo efektyvumą, ar skatinti žmones naudotis viešuoju transportu vietoj nuosavo autotransporto. Tačiau šis mokesčių padidėjimas neduoda vyriausybės siekiamų rezultatų ir galiausiai tėra mokestinė našta mokesčių mokėtojams.

Lietuvoje dabartinis akcizo mokestis įsigaliojo nuo 2009 metų sausio 1 d. Tuo metu akcizo mokestis benzinui padidėjo 34,4 proc., dyzelinui – 20,4 proc., o automobilinems dujoms – 142 proc. [i]. Tuo metu taip pat buvo keliamas ir PVM tarifas – iki 19 proc. Taigi degalų kainos kilo: litras benzino brango apie 48 ct, litro dyzelino – apie 25 ct, dujų – apie 41 ct. Ir degalų kainos tebekyla.

Europos Sąjungos direktyvų reikalavimuose nurodoma, kad akcizo mokesčių „grindys“ nuo 2010 metų šalims narėms yra 359 eurų (1240 Lt) tūkstančiui litrų benzino, dyzelino – 330 eurų (1140Lt), dujų – 69 eurų (238 Lt). Šis minimumas pasiektas, ir šiuo metu netgi viršijamas - Lietuvoje nuo 2009 m. sausio 1 d. tūkstančiui litrų benzino taikomas 1500 Lt akcizas, tūkstančiui litrų dyzelino – 1140 Lt, tūkstančiui litrų dujų – 578 Lt. [ii]

Kalbant apie 2009-2010 metų laikotarpį, Lietuvoje degalų akcizo tarifas keltas pirmiausia ir daugiausia, lyginant su kaimyninėmis šalimis. Lenkija nedidino akcizo mokesčio, tuo tarpu Latvijoje buvo keliamas iki

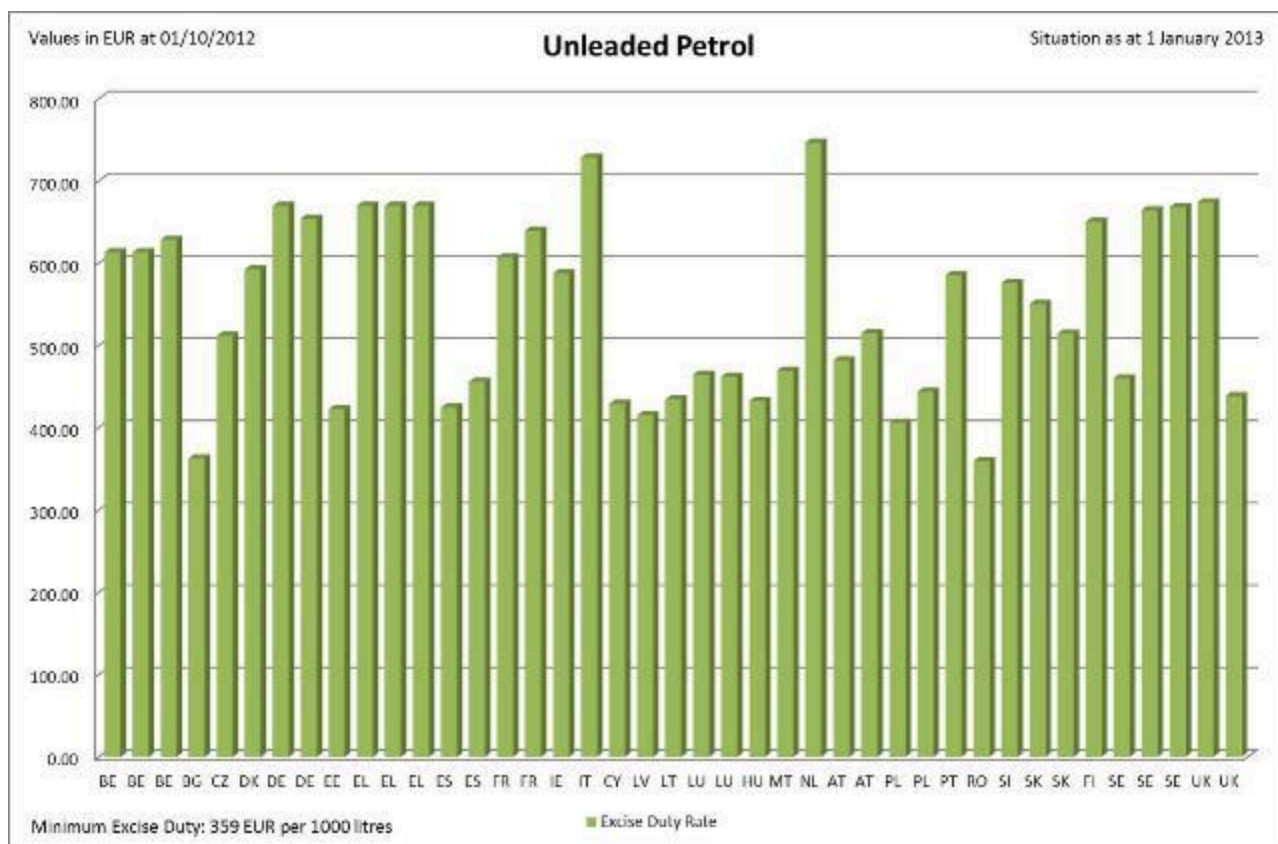
1319 Lt 1000 litrų benzino, bei 1140 Lt 1000 litrų dyzelino. O Estija akcizo mokesčio tuo metu nedidino ir pasiliko prie anksčiau nustatytojo: benzino 1240 Lt/1000l, dyzelino – 1140 Lt/1000l. [iii] Lietuvoje akcizas benzinui yra 19 centų didesnis nei Latvijoje, o benzino kaina 23 centais. Nors šis skirtumas yra daugybės veiksnių pasekmė (konkurencija, rinkos dydis, įvairūs įpareigojimai ir kt.), tačiau skirtumas akivaizdus net kaimyninėse šalyse.

Taigi galima teigti, kad Lietuvos degalinių parduodamų degalų kainos bei jų pokyčiai atitinka

Europos Sąjungos vidurkį, situacija atitiko bendrą ES kainų lygį. Tačiau dažnai kalbant apie degalų kainas Lietuvoje, minimas ir galima degalinių „kartelis“. Prieš keletą metų kilus diskusijai viešojoje erdvėje, Konkurencijos tarnyba atliko tyrimą. Jo išvadose pažymėjo, kad Lietuvoje didelę dalį degalinių valdo tik keli degalinių operatoriai, tad galima teigti, kad mažmeninė degalų pardavimo rinka yra oligopolinė.

Taip pat pabrėžė, kad mažmeninės degalų prekybos rinkose Lietuvoje, konkurencija tarp atskirų degalinių tinklų yra nemažesnė nei daugelyje ES valstybių narių, o mažesnės degalų kainos kai kuriose kaimyninėse valstybėse galimos tik dėl skirtingų konkurencijos sąlygų didmeniniame degalų prekybos lygmenyje.[iv]

Dėl ES nustatomų minimaliųjų privalomų akcizų neturtingose šalyse degalai tampa ypač brangūs. Kitaip tariant, ir Lietuvai, ir Švedijai ES nustato vienodą minimalų akcizo mokestį nepaisant to, kad lietuvis yra daug skurdesnis. Didesnius akcizo mokesčius šalys gali taikyti, mažesnių – ne. Rezultatas toks, kad už dyzeliną lietuvis sumoka beveik tiek pat, kiek Švedijos gyventojas

Tačiau Švedijos nelaikome centrine Europos Sąjungos valstybe. Ir šioje lentelėje (žr. viršuje) puikiai matome, kad 1. mažesnę akcizą nei Lietuva taiko tik Rumunija bei Bulgarija; 2. visų mūsų centrinėmis laikomų, valstybių degalų akcizas bešviniam benzinui yra daug didesnis už Lietuvoje taikomą. Taigi kodėl už benziną mokame vieni iš daugiausiai ES?

Lietuvos valdžia kalbant apie aukštas kainas pabrėžia arba Europos Sąjungos direktyvų reikalavimus, arba Mažeikių naftos, arba degalinių tinklų įtaką. Nors skaičiai rodo, kad dėl mokesčių degalai Lietuvoje yra brangūs. Net 55 proc. galutinės kainos keliauja į Lietuvos biudžetą. Lietuva nebetaiko minimalių Europos Sąjungos nustatytų akcizų ir tebeturi galimybę sumažinti degalų kainą maždaug 26 centais.

Privalomų minimaliųjų akcizų problema nėra sprendžiama. Europos Komisija pateikė naują pasiūlymą dėl energinių produktų apmokestinimo, kurio esmė – mokesčius dar labiau didinti. Lietuva šiam pasiūlymui nepritarė.

Gyvybiškai svarbi prekė – degalai – yra apmokestinama akcizų mokesčiais, tarytum alkoholis ar tabakas. Lietuvoje bei ES jie yra brangūs tik dėl mokesčių. ES nustato minimalius akcizus, tačiau minimalūs ES nustatomi akcizų dydžiai nustatomi neatsižvelgiant į gyvenimo lygio skirtumus,

kitaip tariant - Lietuvoje yra per aukšti.

Lietuva yra ir geografinėje periferijoje: yra Baltarusijos ir Rusijos kaimynė. Šiose dvejose šalyse nėra taikomi ES minimalūs akcizai ir tai veikia Lietuvos ekonomiką – auga nelegalios kontrabandos mastai, ypač pasienio zonose; žlugdo legalų verslą. Todėl išeitis būtų mažinti akcizų dydį Lietuvoje vietiniais ir ES lygmens sprendimais.

Lengviausias ir paprasčiausias būdas sumažinti degalų kainas – sumažinti akcizo dydį bent iki ES minimumo. Dyzelio atveju tai puikiai pasiteisino – kuras žmonėms atpigo. Tačiau Finansų ministerija atsisakymą mažinti benzino akcizą pagrindžia dyzelio pavyzdžiu – sumažinus kainas, vartojimas neišaugo.

[1] <http://www.finmin.lt/web/finmin/koment/benzakc>

2 <http://www.finmin.lt/web/finmin/koment/benzakc>

3 Jokšienė, Dalia; „Statoil“ rinkodaros specialistės komentaras

4 <http://kt.gov.lt/index.php?show=konkurencija>